Textul, cu aparat critic și traducere în subsol (p. 42—49), este imprimat fără semnele critice uzuale (pentru adăugiri, eliminări, emendări etc.). Mai lizibil pentru literat, el îl va nemulțumi pe filolog pentru aparența înșelătoare de facilitate pe care o oferă. De asemenea, aparatul critic expediază foarte ușor prin *alii alia* numeroasele propuneri critice din cursul vremii, dintre care se mai spicuiesc cîte una sau două în comentariu.

Notele asupra textului (p. 50—97) furnizează cititorului un bine venit prilej de adîncire a lecturii poemului. Iată totuși cîteva observații de detaliu :

Pentru motivul primăverii, pe lîngă Catul și Horațiu, v. și Vergiliu, *Georg.*, II, 323—345, și Ovidiu, *Trist.*, III, 12 (la p. 50—51).

nepotes in Latinos, dacă mai are nevoie de alt sprijin împotriva emendărilor abuzive, îl află în Catul (49, 1) și în Horațiu, *Epod.*, 7, 19—20 (p. 86 *ad* v. 69).

Notele fiind, în principiu, și pentru începători, o vorbă de lămurire ar fi meritat și *Laurens puella* (p. 86 ad v. 70 : de ce *Laurens*?), ca și detaliile v. 92 (*sic Amyclas, cum tacerent, perdidit silentium*, la p. 97), expediate în final de comentariu.

Nelăsîndu-se convins nici de *Daidalēus*, nici de *Iulēus*, propuse ca paralele pentru *Romulēas* (v. 72) de comentatorii mai vechi, Catlow crede că „this metrical irregularity is either a slip, or a deliberate licence taken without conscious appeal to any precedent" (p. 87), ca și cum poetul nostru n-ar fi dat destule dovezi de a-i ști pe dinafară pe Horațiu și pe Ovidiu ; cf., de altfel, și *Penelopēus* la Catul (61, 230, cu discuția critică a lui M. L. West, *Textual Criticism and Editorial Technique*, Stuttgart, 1973, p. 138—139).

O izbutită încheiere a volumului o oferă privirea retrospectivă intitulată *The Achievement of the Peruigilium* (p. 98—101). Contrastul dintre magia poeziei iubirii, încheiată pe o notă melancolică de poetul *P.V.*, și elanul spiritual al noii credințe a lui Boethius și Venantius Fortunatus este grăitor : „his failure to find salvation is... due to more than personal circumstances, for it is the flawed and limited nature of his vision which makes these circumstances important" (p. 101).

O bibliografie semnificativă (dar numai pînă în 1969 !) încheie acest volum, care lasă în ansamblu să se întrevadă bune speranțe de viitor pentru evoluția lui L. Catlow.

București, decembrie 1985 *Dan Slușanschi*

MARIANNE MCDONALD, *A Semilemmatized Concordance to Euripides'* Alcestis. Costa Mesa, California, TLG Publications, 1977, 133 p. (nenumerotate) ; ead., *A Semilemmatized Concordance to Euripides'* Cyclops. Ib., 1977, 94 p. ; ead., *A Semilemmatized Concordance to Euripides'* Andromache. Ib., 1978, 143 p.

Interesul susținut pentru concordanțe datează din secolul trecut, cînd unele lucrări, aplicate la textele sacre creștine, dădeau termenului accepția de concordanțe de realii, spre exemplu în J.-A. Bost, *Dictionnaire de la Bible ou Concordance raisonnée des Saintes Ecritures*[2], Paris, 1865. Cîteva decenii mai tîrziu, o dată cu dicționarul lui Peultier, Étienne, Gantois (*Concordantiarum uniuersae Scripturae Sacrae Thesaurus*, Paris, 1896), interesul s-a deplasat spre concordanțele verbale. Aici apăreau ocurențele, formele coincidente ale lemelor erau redate prin cratimă iar indicațiile numerice ale trimiterilor, așezate unele sub altele. Mai recent, tehnica întocmirii și editării unor asemenea lucrări evoluînd, un index complex cum este acela al lui Pierre Grimal (L. Annaei Senecae *Operum moralium concordantia*, 1—5, Paris, 1965—1969), prin indicarea contextului lărgit și a variantelor textuale propuse în ultimul timp, poate servi și ca *index uerborum* și ca dicționar obișnuit, mai puțin traducerea sensurilor. Iată că cercetătoarea americană Marianne McDonald, de la University of California, Irvine, pornind de la textele computerizate în cadrul proiectului TLG (Thesaurus Linguae Graecae), creat în 1972, oferă acum trei volume din seria de concordanțe pentru piesele lui Euripide, și anume : *Alcestis* (volum inaugural), *Cyclops*, *Andromache*. Seria, care reproduce textul ediției Murray din colecția Oxford Classical Texts, va reuni, într-un volum separat, și fragmentele lui Euripide, inclusiv cele recent descoperite sau identificate, după ediția în pregătire a lui Snell și Kannicht. Aceste dicționare cu profil special au fost concepute ca o complinire necesară la lucrările lui J. T. Allen — G. Italie, *Concordance to Euripides*, și C. Collard, *Supplement to the Allen and Italie Concordance to Euripides*, al căror model autoarea în general l-a urmat, diferențiindu-se de ele în unele privințe, în altele urmînd mai curînd dicționarul L. S. J. Destinate investigațiilor particulare asupra limbii lui Euripide, atari instrumente de lucru auxiliare folosesc o metodă standard proprie de prezentare lexicologică și grafică, metoda denumită „cuvîntul-cheie în context". Pagina, de format mare, este, grație procedeului fotografic de imprimare, aproape literalmente

acoperită de leme şi de contextul concordanţelor. Un mic spaţiu înainte de forma lemei din context o scoate în evidenţă, ca şi faptul că locul formei rămîne invariabil pe pagină, formele înşiruindu-se exact una sub alta, astfel încît cuvîntul-cheie în context, prin felul punerii în pagină, ocupă locul central, ca o coloană în centrul paginii, şi aceasta fără ca lema în context să fie subliniată sau tipărită cu alte caractere. Lemele sau cuvintele-titlu, de asemenea, sînt aşezate unele sub altele, formînd o altă coloană în stînga paginii. Locul şi contextul sînt date pe un singur rînd. Iată o scurtă mostră din *Andromaca*:

πέτρινος
Andr 116 περὶ χεῖρε βαλοῦσα/τάκομαι ὡς πέτρινα πιδακόεσσα λιβάς. /ὦ γύναι
πέτρος
Andr 1128 ἐφθέγξατ', ἀλλ'ἔβαλλον ἐκ χερῶν πέτρας /πυκνῇ δὲ νιφάδι πάντοθεν
Andr 1153 τίς οὐ σίδηρον προσφέρει, τίς οὐ πέτρον, /βάλλων ἀράσσων; πᾶν δ'

Şi o alta din *Ciclopul*:

θύω
Cyc 334 τἀμὰ πιαίνει βοτά. /ἄγω οὔτινι θύω πλὴν ἐμοί, θεοῖσι δ'οὔ, /καὶ
ἴακχος
Cyc 69 οὐδ'ἐν Νύσᾳ μετὰ Νυμφᾶν/ ἴακχον ἴακχον ᾠδὰν/ μέλπω πρὸς τὰν
Cyc 69 ἐν Νύσᾳ μετὰ Νυμφᾶν/ ἴακχον ἴακχον ᾠδὰν/ μέλπω πρὸς τὰν

Lexicul este semilematizat — explică autoarea — în sensul că fiecare cuvînt-cheie a fost atribuit lemei respective, dar suita ocurenţelor de sub lemă urmează o ordine mai curînd alfabetică decît una convenţional paradigmatică. Avantajele acestui fel de lexic ni se par a fi următoarele: (1) el oferă toate atestările (locul, piesa, versul) şi toate contextele — chiar pentru cuvinte comune, spre deosebire de lexicul lui Allen — Italie, de exemplu —, ceea ce permite o referire rapidă la context, studiul frazeologici şi urmărirea ecoului cultural; (2) contextul complet sau lărgit formează o unitate de sens şi apare tipărit pe un singur rînd, chiar dacă în text se întinde pe 2—3 versuri; (3) atestările formelor flexionare ale unei leme, fiind aşezate una sub alta, înlesnesc o viziune de ansamblu şi rapidă a situaţiei lemei în opera respectivă, ca şi un releveu statistic al formelor lemei sau o analiză statistică multiplă (frecvenţa etc.). Utilitatea tipului de lexic discutat apare parcă mai evidentă la poeţi — dovadă cele trei volume —, dar, desigur, nu numai la ei. În fond, e o descindere lexicografică în universul mic al unui autor.

Bucureşti, martie 1983 *Constant Georgescu*

RICHARD KOOLMEISTER, THEODOR TALLMEISTER, *An Index to Dio Chrysostomus*. Edited by Jan Fredrik KINDSTRAND. Uppsala, Almqvist & Wiksell, 1981, X + 481 p. (Acta Vniuersitatis Vpsaliensis. Studia Graeca Vpsaliensia 17)

În lumea filologică, apariţia unui indice bun este întotdeauna un eveniment de seamă, căci ea marchează în acelaşi timp terminarea cu succes a unei munci pe cît de utile, pe atît de ingrate, şi depăşirea dificultăţilor materiale care se leagă în chip inevitabil de tipărirea acestui gen de lucrări. Cartea pe care o prezentăm a fost începută în anii patruzeci, dar publicarea fişelor întocmite de R. Koolmeister şi Th. Tallmeister nu a putut fi întreprinsă decît după 1976, cînd s-au găsit fondurile necesare şi cînd J. F. Kindstrand şi-a asumat sarcina de a revizui şi de a reorganiza întregul material. Ediţia din Dio după care s-a lucrat este cea standard, publicată de Guy de Budé în colecţia Teubner, între 1916 şi 1919. Sînt incluse discursurile 37, 63 şi 64, pe care mulţi comentatori le socotesc apocrife, dar sînt omise fragmentele lui Dio. Printr-o decizie care nu este lipsită de arbitrar, deşi are o oarecare justificare de ordin economic, 24 dintre cele mai uzuale cuvinte greceşti au fost înregistrate numai cu menţiunea *passim*, fără o listă completă de trimiteri. Este vorba de articolul ὁ ἡ τό, de verbul εἰμί la prezentul şi imperfectul indicativului, de negaţiile οὐ şi μή, de pronumele αὐτός, μηδείς, ὅς ἥ ὅ, οὐδείς, οὗτος şi τις τίς, de conjuncţiile εἰ, καί, ὅτι şi ὡς, de particulele ἀλλά, ἄν, γάρ, δέ, ἤ, μέν, οὐδέ, τε şi de adjectivele πᾶς şi πολύς. Un sistem comod de semne grafice permite cititorului să deosebească imediat formele transmise de mss. de cele restituite de editori şi pe cele folosite de Dio însuşi de cele care apar în textele poetice pe care Dio le citează. În sfîrşit, în cadrul fiecărui articol, formele sînt orînduite în funcţie de caz, gen, număr, timp, mod, persoană etc., în aşa fel încît frecvenţa diferitelor categorii gramaticale să apară cu claritate.

Alcătuit cu o remarcabilă competenţă şi acurateţe, indicele la Dio din Prusa publicat sub auspiciile Universităţii din Upsala răspunde celor mai exigente cerinţe şi va fi, credem, un instrument de lucru preţios pentru specialiştii din foarte multe domenii ale studiilor clasice.

Bucureşti, noiembrie 1982 *Zoe Petre*